

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การใช้โครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพผู้ดูแลเด็กในศูนย์เด็กปฐมวัย ในชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการใช้โครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพผู้ดูแลเด็กในศูนย์เด็กปฐมวัย ในชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากร

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งตัวอย่างประชากรเป็น 3 กลุ่ม คือ

ตัวอย่างประชากรกลุ่มที่ 1 เป็นผู้ดูแลเด็กในสังกัดของศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล จำนวน 10 คน เป็นกลุ่มที่ใช้ทดสอบเพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

ตัวอย่างประชากรกลุ่มที่ 2 เป็นผู้ดูแลเด็กในสังกัดของศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล จำนวน 70 คน เป็นกลุ่มที่เป็นตัวอย่างประชากรที่เข้ารับการอบรมตามโครงการของการวิจัยครั้งนี้

ตัวอย่างประชากรกลุ่มที่ 3 เป็นผู้ดูแลเด็กในสังกัดของศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล จำนวนสุดท้าย 10 คน และหัวหน้าศูนย์ จำนวน 15 คน เป็นกลุ่มที่ใช้ในช่วงติดตามผล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ขณะดำเนินการฝึกอบรม ได้แก่

- 1.1 โครงการฝึกอบรม
- 1.2 คู่มือฝึกอบรม
- 1.3 แบบประเมินการเตรียมการฝึกอบรม
- 1.4 แบบสำรวจเอกสารการฝึกอบรม
- 1.5 แบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม
- 1.7 แบบประเมินการสอนของวิทยากร
- 1.8 แบบประเมินผู้เข้ารับการฝึกอบรม
- 1.9 แบบประเมินผลการฝึกอบรม

ส่วนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในช่วงติดตามผล

- 2.1 แบบสังเกตผู้ดูแลเด็กที่เข้ารับการฝึกอบรม
- 2.2 แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กที่เข้ารับการฝึกอบรม
- 2.3 แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรม
- 2.4 แบบสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแยกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ขณะดำเนินการฝึกอบรม

- 1.1 วัตถุประสงค์ทางการเรียนรู้
- 1.2 ประเมินสอนของวิทยากรในวิชาต่าง ๆ
- 1.3 ประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในวิชาต่าง ๆ
- 1.4 ประเมินผลการฝึกอบรม

ตอนที่ 2 ในช่วงติดตามผล

หลังการอบรมเป็นเวลา 1 เดือน ผู้วิจัยปฏิบัติดังนี้

- 2.1 สังเกตและสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กที่เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งเป็นตัวอย่างประชากรกลุ่มที่ 2 มีจำนวน 70 คน แต่ในการสังเกตและสัมภาษณ์เพื่อติดตามผลครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายจากตัวอย่างประชากรกลุ่มนี้จาก 15 คนๆ ละ 2 คน รวม 30 คน
- 2.2 สัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์ ซึ่งเป็นตัวอย่างประชากรกลุ่มที่ 3 แต่เลือกสัมภาษณ์เฉพาะหัวหน้าศูนย์ที่มีผู้ดูแลเด็ก ซึ่งสุ่มได้ในข้อ 2.1
- 2.3 สัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมซึ่งเป็นตัวอย่างประชากรกลุ่มที่ 3 มีจำนวนเพียง 10 คน เพื่อติดตามผลว่าได้เอาแบบอย่างการจัดการเรียนการสอนจากผู้ดูแลเด็กที่เข้ารับการฝึกอบรมหรือไม่

4. วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังนี้

1. นำผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้มาวิเคราะห์ โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
2. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้ดูแลเด็กระหว่างคะแนนก่อนการอบรม และคะแนนหลังการอบรมโดยการทดสอบค่าที (t-test)
3. นำผลการประเมินโครงการ การประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในวิชาต่าง ๆ และการประเมินพฤติกรรมการสอนของวิทยากรในวิชาต่าง ๆ มาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ
4. นำแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กที่เข้ารับการฝึกอบรม แบบสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์และแบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรม มาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการใช้โครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพผู้ดูแลเด็กในศูนย์เด็กปฐมวัย
ในชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิจัยในช่วงฝึกอบรม

ในการฝึกอบรมครั้งนี้ ผู้ดูแลเด็กที่เข้าอบรมส่วนใหญ่เป็นหญิง อายุระหว่าง
20-30 ปี มีการศึกษาระหว่างมัธยม 1 - มัธยม 6 ผู้ดูแลเด็กทั้งหมดชอบการอบรมครั้งนี้มาก
เพราะเนื้อหาของอบรมตรงกับความต้องการ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมการฝึกทักษะภาษา
การฝึกทักษะทางวิทยาศาสตร์ การฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
และการเล่น ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ความรู้ที่ได้จากการอบรมมีประโยชน์ต่องานที่
รับผิดชอบ ทำให้ตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น และคิดว่าจะนำความรู้ที่ได้รับไป
ปรับปรุงการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่กล่าวว่า รู้สึกศรัทธาต่อคณะ
วิทยากร และคิดว่าถ้ามีการจัดอบรมแบบนี้อีก จะแนะนำเพื่อนที่ไม่ได้เข้าอบรมให้มาเข้ารับการ
อบรมบ้าง ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้นั้น ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้ดูแลเด็ก
ก่อนและหลังการอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยหลังการ
อบรมสูงกว่าก่อนการอบรม ในด้านพฤติกรรมของผู้ดูแลเด็กที่เข้ารับการอบรมที่สังเกตได้ขณะ
อบรม โดยผู้ช่วยวิจัย จำนวน 5 คนนั้น ปรากฏว่าพฤติกรรมที่ผู้เข้ารับการอบรมแสดงออกในระดับ
ที่เหมือนกันทุกวิชา ได้แก่ การแสดงความสนใจ ตั้งใจจริง ส่วนพฤติกรรมที่ควรปรับปรุง ได้แก่
การซักถาม ในด้านพฤติกรรมการสอนของวิทยากรที่สังเกตได้โดยผู้ช่วยวิจัย 5 คนนั้น ปรากฏว่า
พฤติกรรมการสอนของวิทยากรที่แสดงออกในระดับที่ดีตรงกัน ได้แก่ มีการเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้า
การสอนเป็นไปตามลำดับตามที่คู่มือกำหนดไว้ อธิบายด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย สั้น ได้ใจความ
สามารถเชื่อมโยงความรู้ในเนื้อหาออกมาเป็นกิจกรรมตามที่คู่มือกำหนดไว้ สรุปบทเรียนได้ วัดผล
ได้ตรงตามจุดมุ่งหมาย บรรยากาศในชั้นเรียนมีความเป็นกันเอง สนใจผู้เข้าอบรมโดยทั่วถึง
มีความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี

ตอนที่ 2 ผลการวิจัยในช่วงติดตามผล

ในการติดตามผลการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ติดตามผลสมรรถภาพของผู้ดูแลเด็ก 2 ด้าน ได้ผลดังนี้

สมรรถภาพทางด้านการปฏิบัติการสอน

ผู้วิจัยได้ติดตามผลโดยการสังเกต และสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็ก ที่เข้ารับการอบรม จำนวน 30 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย และสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์ที่มีผู้ดูแลเด็ก จำนวน 30 คนนี้ อยู่ในสังกัด จำนวน 15 คน ปรากฏว่า ผู้ดูแลเด็ก ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปใช้สอนทุกเนื้อหาวิชา ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อม การฝึกทักษะทางภาษา การฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ การฝึกทักษะทางวิทยาศาสตร์ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และการเล่น และหัวหน้าศูนย์พอใจในการจัดการเรียนการสอนของผู้ดูแลเด็ก หลังการอบรมมากกว่าก่อนการอบรม จึงสรุปผลการวิจัยได้ว่า ผู้ดูแลเด็ก ที่เข้าอบรมมีสมรรถภาพทางด้านการปฏิบัติการสอน เพราะเป็นไปตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยตั้งไว้

สมรรถภาพทางด้านการเป็นแบบอย่าง

ผู้วิจัยได้ติดตามผลโดยการสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็ก ที่ไม่ได้เข้ารับการอบรม จำนวน 10 คน ว่าได้จัดการเรียนการสอน โดยเอาแบบอย่างการจัดการเรียนการสอนของ ผู้ดูแลเด็ก ที่เข้ารับการอบรมตั้งแต่ 2 เนื้อหาไปใช้ในการสอนหรือไม่ ปรากฏว่า ผู้ดูแลเด็ก ที่ไม่ได้เข้ารับการอบรมได้เปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนของตน โดยเอาแบบอย่างจากผู้ดูแลเด็ก ที่เข้ารับการอบรมทุกเนื้อหาวิชา เช่น การจัดสภาพแวดล้อม การฝึกทักษะทางภาษา การฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ การฝึกทักษะทางวิทยาศาสตร์ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และการเล่น จึงสรุปผลการวิจัยได้ว่า ผู้ดูแลเด็ก ที่เข้าอบรมมีสมรรถภาพทางด้านการเป็นแบบอย่าง เพราะเป็นไปตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการนำเสนอโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพผู้ดูแลเด็ก ในศูนย์เด็กปฐมวัย ในชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ และสมควรนำมา อภิปรายและเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแลเด็ก

ผู้ดูแลเด็กในสังกัดของศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับมัธยม 1 - มัธยม 6 ส่วนใหญ่รับผิดชอบเด็กระหว่าง 41-60 คน โดยไม่มีผู้ช่วย และมีภาระอื่นต้องรับผิดชอบนอกเหนือจากการสอนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการ วิจัยของพนศรี ตันติวัฒน์ (2528) ที่พบว่า โรงเรียนอนุบาลหรือศูนย์เด็กปฐมวัย ยังไม่พร้อมที่จะ จัดให้ครูหรือผู้ดูแลเด็กรับผิดชอบนักเรียนตามเกณฑ์มาตรฐาน คือครู 1 คนต่อเด็ก 25 คน และการจัดครูที่มีวุฒิการศึกษาปฐมวัยหรือผ่านการอบรมตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเข้าสอน ระดับปฐมวัย ยังทำได้ไม่มากนัก และผู้วิจัยมีความเห็นว่า ศูนย์เด็กปฐมวัยในสังกัดของศูนย์ ส่งเสริมพัฒนาบุคคลยังขาดครูหรือผู้ดูแลเด็กที่มีความรู้อย่างมาก โดยเฉพาะครูหรือผู้ดูแลเด็กที่มีวุฒิ ทางด้านการศึกษาปฐมวัยนั้นไม่มีเลย มีเพียงแต่ผู้ดูแลเด็กที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับเด็กปฐมวัยมา เท่านั้น ซึ่งเป็นการอบรมปีละครั้ง หรือ 2 ปีต่อครั้ง อบรมครั้งหนึ่ง ๆ จะมีผู้เข้าอบรมได้เพียง 30-40 คน ทำให้การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนไม่ดีเท่าที่ควร ดังที่นักการศึกษาปฐมวัย ได้เสนอแนวคิดไว้คือ ราศี ทองสวัสดิ์ (2528) และอุดมลักษณ์ กุลนิจิตร (2531) เสนอไว้ว่า ครูอนุบาลเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินงานด้านการศึกษาปฐมวัย เพราะเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็ก มากที่สุด ครูควรรับรู้และเลือกใช้เทคนิคและกลวิธีสอนใหม่ ๆ รู้จักเลือกสรรกิจกรรมมาจัด ประสบการณ์ให้เด็ก ดังนั้นครูปฐมวัยจึงควรมีความรู้ด้านปฐมวัยอย่างแท้จริง คือมีวุฒิทางการศึกษา ปฐมวัยมีประสบการณ์ด้านปฐมวัย และได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนระดับนี้ อยู่ เสมอ จนมีความรู้ความเข้าใจมีทักษะในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมให้แก่เด็กได้อย่างดีทุกด้าน ตลอดจนเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการตามวัยของเด็กด้วย ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า เนื่องจาก ผู้ดูแลเด็กในศูนย์เด็กปฐมวัยสังกัดศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคลนั้นต้องรับผิดชอบเด็กในห้องเรียนเป็น จำนวนมาก และเป็นเด็กที่มีฐานะยากจน เพราะอยู่ในเขตชุมชนแออัด การที่จะจัดหาผู้ดูแลเด็ก

เพิ่มขึ้น หรือจ้างผู้ดูแลเด็กที่มีวุฒิทางด้านปฐมวัย มาเป็นผู้สอนและรับผิดชอบก็จะทำได้ยาก เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง ผู้บริหารของศูนย์ฯ จึงควรประชาสัมพันธ์ให้พ่อแม่หรือบุคคลในชุมชนนั้น ๆ อาสาสมัครเข้ามาเป็นผู้ช่วยผู้ดูแลเด็ก ซึ่งจะช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้ดูแลเด็กลงได้บ้าง เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กมีเวลาในการเตรียมจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กและสามารถให้คำแนะนำและผู้ดูแลเด็กในชั้นเรียนได้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ว่างจากการทำงานประจำ มาสมัครเป็นผู้ช่วยผู้ดูแลเด็กแล้ว ก็นับเป็นโอกาสอันดีที่จะชี้แจงแนวการจัดการเรียนการสอนของคุณยี่ให้ผู้ปกครองทราบว่าศูนย์มีการจัดการเรียนการสอนในแนวใด หรือได้มีโอกาสสังเกตการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กภายในศูนย์ซึ่งตรงกับที่ ราศีทองสวัสดิ์ (2529) กล่าวว่า การนำแนวการจัดการประสบการณ์ไปใช้ นอกจากจะนำมาจัดทำเป็นแผนการจัดการประสบการณ์ที่ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม อุปกรณ์ และการประเมินผล โดยคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญแล้ว การให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการเรียนการสอนกับผู้ปกครองจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

2. การปฏิบัติของผู้ดูแลเด็กในด้านการมีสมรรถภาพทางการสอนและการเป็นแบบอย่าง

2.1 ในด้านการมีสมรรถภาพทางการสอนของผู้ดูแลเด็ก ผลการวิจัยพบว่า ผู้ดูแลเด็กทุกคนได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ทุกเนื้อหาวิชา ซึ่งได้แก่การจัดสภาพแวดล้อม การฝึกทักษะทางภาษา การฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ การฝึกทักษะทางวิทยาศาสตร์ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และการเล่น ซึ่งเนื้อหาต่าง ๆ เหล่านี้จะมีกิจกรรมซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดไว้ให้ หากผู้ดูแลเด็กสามารถจัดกิจกรรมตามเนื้อหาได้แม้เพียงเนื้อหาวิชาเดียว ก็จะสามารถพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการครบทั้ง 4 ด้าน คือ ทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาได้ เพราะในแต่ละเนื้อหาวิชา ผู้วิจัยจะสอดแทรกกิจกรรมต่าง ๆ ให้สามารถพัฒนาเด็กได้ครบทั้ง 4 ด้าน โดยไม่ได้เน้นการสอนอ่าน เขียน ให้แก่เด็ก แต่จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ดูแลเด็กสามารถจัดกิจกรรมให้แก่เด็กได้ครบทุกเนื้อหาวิชา ก็ย่อมเป็นที่เชื่อถือว่า เด็กจะได้รับการพัฒนาครบทั้ง 4 ด้าน ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ อ่ำไพ สุจริตกุล และคณะ (2531) ที่พบว่าหลังการอบรมแล้ว ผู้ดูแลเด็กได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกฝนอบรมไปปรับปรุงการปฏิบัติการเรียนการสอนในทุก ๆ ด้าน และตรงกับที่สมาคมการศึกษาเด็ก

เล็กนานาชาติ (1986 วรรณาท รักสกุลไทย, ผู้แปล, 2531) พัฒนา ชัยพงษ์ (2530) เสนอว่า การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาหรือการศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัยทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยคำนึงถึงความสามารถของเด็กในแต่ละช่วงอายุเป็นหลัก มิใช่มุ่งให้อ่านเขียน และจัดประสบการณ์ในรูปกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า หัวหน้าศูนย์ที่ผู้ดูแลเด็กเหล่านี้อยู่ในสังกัด พอใจในการปฏิบัติการสอนของผู้ดูแลเด็ก หลังการอบรมมากกว่าก่อนการอบรม แสดงว่าจากผลการอบรมทำให้ผู้ดูแลเด็กมีสมรรถภาพทางด้านการสอน ซึ่งอำไพ สุจริตกุล (2531) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีความพร้อม เจริญวัยด้วยหลักของความรู้ว่า คุณธรรมเป้าหมายของการจัดการศึกษาทุกระดับ ผู้ดูแลเด็กจะต้องช่วยชี้ให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะปกครองตนเอง มีวิถีทางแห่งความรู้สึกนึกคิดเป็นส่วนตนเอง ด้วยความรู้สึกที่เป็นอิสระ มีการตัดสินใจที่มั่นคงเหมาะสม รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น และการปลุกฝังให้เด็กมีวินัย จะช่วยให้เด็กมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อนุติกรรมของตนเอง ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า หากผู้ดูแลเด็กได้มีการจัดกิจกรรมให้เด็กโดยสอดแทรกคุณธรรมเข้าไปด้วย สมดังคำกล่าวที่ศาสตราจารย์ อำไพ สุจริตกุล กล่าวว่า "ความรู้คู่คุณธรรม" ก็จะทำให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยของไทย ดำเนินไปอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จะทำให้เด็กไทยเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรมประจำใจ ทำให้การพัฒนาบ้านเมืองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ในด้านการเป็นแบบอย่าง ผลการวิจัยพบว่าผู้ดูแลเด็กที่เข้ารับการอบรมทุกคนมีสมรรถภาพทางด้านการเป็นแบบอย่าง เพราะมีผู้ดูแลเด็กที่ไม่ได้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนโดยเอาแบบอย่างการสอนจากผู้ดูแลที่เข้ารับการอบรมทุกเนื้อหาวิชามาใช้ ซึ่งเชื่อว่าหากผู้ดูแลเด็กสามารถเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้ดูแลเด็กด้วยกันเองในเรื่องการจัดการเรียนการสอน ก็ย่อมเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กในด้านต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกัน ดังที่สุภางค์ แสงวนิช (2522) กล่าวว่า ครูที่ดีต้องมีความประพฤติดี มีความสนใจอย่างกว้างขวางในสิ่งรอบตัว มีอารมณ์ขำ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเมตตากรุณาเห็นอกเห็นใจ มีความพยายาม สามารถเข้าสังคมได้ดี มีความรู้ความชำนาญในการสอนวิชาต่าง ๆ และมีความคิดริเริ่มซึ่งหากครูมีบุคลิกลักษณะดังกล่าว ก็จะสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่นได้ รวมทั้งเป็น

แบบอย่างให้แก่เด็กได้ด้วย ดังที่เบญจา แสงมะลิ (2526) ได้กล่าวว่า ผู้ดูแลเด็กจะต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและดูแลให้เด็กได้ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องสม่ำเสมอ

3. โครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพผู้ดูแลเด็ก

3.1 โครงการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้ สร้างขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสมรรถภาพผู้ดูแลเด็กในสังกัดของศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล พร้อมทั้งมีคู่มือฝึกอบรมประกอบโครงการด้วย ทั้งนี้เพื่อมุ่งหมายให้ผู้ที่ใช้โครงการฝึกอบรม สามารถศึกษาและฝึกอบรมได้เสีย โดยไม่ต้องเสียเวลาวางแผนและจัดเนื้อหาใหม่ หากเรื่องที่จะอบรมเป็นเรื่องเดียวกัน และมีจุดมุ่งหมายตรงกับที่ตั้งไว้ในโครงการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้

การสร้างโครงการฝึกอบรมสร้างขึ้นโดยกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นอันดับแรกจากนั้นกำหนดหัวข้อเนื้อหาทั้งหมดของโครงการที่จะอบรมว่าจะอบรมในเรื่องใดบ้าง แล้วจึงกำหนดเนื้อหาย่อยในแต่ละหัวข้อ ซึ่งตรงกับที่สมคิด แก้วสนธิ (2524) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมการฝึกอบรมไว้ว่า "สิ่งแรกที่จะต้องทำคือการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการอบรม แล้วจึงกำหนดเนื้อหาให้ครอบคลุมเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในทุก ๆ ด้าน ขึ้นต่อไปเป็นการกำหนดหัวข้อในการอบรมหลังจากนั้นจึงจะเป็นการกำหนดเนื้อหาในรายละเอียดของแต่ละเรื่องให้เหมาะสม โดยพิจารณาความครอบคลุมของเนื้อหาเท่าที่จำเป็น แต่ไม่ควรลึกเกินไปสำหรับผู้เข้าอบรม เพราะหากผู้ใดสนใจเป็นพิเศษก็อาจหาเวลาไปศึกษาเพิ่มเติมภายหลังได้" ซึ่งเนื้อหาการอบรมที่ผู้วิจัยกำหนดนี้ กำหนดจากการสำรวจความต้องการของผู้ดูแลเด็กก่อนว่า ต้องการให้ผู้วิจัยเสริมความรู้ในเรื่องใดบ้าง นับว่าเป็นการจัดการอบรมที่ตรงตามความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งตรงกับที่สมศักดิ์ คงเที่ยง (2526) กล่าวว่าในการสร้างโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ความต้องการของบุคคล บุคคลมีความแตกต่างกัน ดังนั้น จะต้องรู้ว่าบุคคลนั้น ๆ ต้องการอะไร เพื่อที่จะได้จัดดำเนินการต่าง ๆสนองความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา

2. เนื้อหา สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ความรู้ของผู้เข้าอบรมและมีเนื้อหาอะไรบ้างที่ผู้เข้ารับการอบรมสมควรได้รับ

3. สภาวะแวดล้อม อันหมายถึง ความต้องการของสถาบันหรือหน่วยงานที่สังกัดอยู่ ตลอดจนความต้องการเฉพาะของงานที่ตนรับผิดชอบอยู่

จะเห็นได้ว่า ในการดำเนินการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคลนั้น จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ หลายประการด้วยกัน เช่น ความรู้ความสามารถ ความต้องการของผู้เข้าอบรมเนื้อหาของโครงการ สภาวะแวดล้อมและวิธีการ ดังนั้น ในการกำหนดโครงการพัฒนาสมรรถภาพผู้ดูแลเด็กจึงต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าว

3.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนรู้ของผู้ดูแลเด็กก่อนและหลังการอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังการอบรมผู้ดูแลเด็กมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการอบรม ซึ่งตรงกับงานวิจัยของอำไพ สุจริตกุล และคณะ (2531) ที่ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักการและวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย พบว่า ภายหลังจากการที่ผู้ดูแลเด็กได้เข้ารับการฝึกอบรมแล้ว ผู้ดูแลเด็กมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้สูงขึ้นกว่าก่อนได้รับการฝึกอบรม แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาบุคคลให้มีสมรรถภาพสูงขึ้นกว่าเดิมได้นั้น การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งที่จะสามารถพัฒนาบุคคลได้ ดังที่ เฟรดริค และชาร์ลส์ (Frederick and Charles 1945) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีที่จะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและทักษะในการทำงานของบุคคลทั้งมวลในสังคมได้ทางหนึ่ง ดังจะเห็นได้ว่าทุกหน่วยงานจะมีการอบรมบุคลากรด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งวิธีการฝึกอบรมด้วยเทคนิควิธีการต่าง ๆ จะเป็นที่ยอมรับใช้กันอย่างแพร่หลาย เช่น การอบรมเพื่อเตรียมคนเป็นผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ หรือเพื่อเลื่อนระดับให้สูงขึ้น ดังที่ บัณฑิตย์ อินทรชין (2526) ได้แสดงความเห็นถึงความจำเป็นของการพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีการฝึกอบรมไว้ว่า "ถึงแม้ว่าการคัดเลือกและสรรหาบุคลากรเข้าทำงานใด ๆ จะได้กำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการไว้ดีเพียงไรก็ตาม ก็มิได้เป็นหลักประกันว่า บุคคลผู้นั้นจะปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้ดีตลอดไป ทั้งนี้เพราะความเปลี่ยนแปลงของระบบงานและวิทยาการต่าง ๆ ได้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ ทำให้การปฏิบัติงานของบุคคลนั้น ๆ อาจมีปัญหาหรือผิดพลาดและปฏิบัติงานไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้น หน่วยงานจึงต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในปัจจุบันได้อย่าง

มีประสิทธิภาพและเต็มความสามารถ ในขณะที่ตัวบุคคลที่ทำงานอยู่แล้วก็ต้องได้รับการพัฒนา เพื่อเตรียมตัวสำหรับความก้าวหน้าในตำแหน่งต่อไปในอนาคต" การอบรมจึงเป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถตรงตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ

จากเหตุผลของบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวพอสรุปถึงความจำเป็นที่หน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ จะต้องจัดให้มีการพัฒนาสมรรถภาพบุคลากรในหน่วยงาน หรือองค์กรของตน ก็เนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงของระบบงานและวิทยาการต่าง ๆ ได้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ แม้ว่าจะใช้ระบบการคัดเลือกดีเพียงใดก็ตาม บุคคลก็จะต้องได้รับการพัฒนาเพราะคุณสมบัติของตำแหน่งงานย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าทางวิทยาการ หรือเมื่อบุคคลทำงานไปนาน ๆ พฤติกรรมต่าง ๆ ก็อาจเปลี่ยนแปลงไป เช่น เกิดความเบื่อหน่ายเฉื่อยชา การพัฒนาบุคลากรจะเป็นแรงจูงใจ ช่วยบำรุงขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้การพัฒนาสมรรถภาพบุคลากรยังเป็นการเตรียมตัวสำหรับความก้าวหน้าในตำแหน่งต่อไปในอนาคตของบุคคลอีกด้วย ผู้ดูแลเด็กจึงควรได้รับการพัฒนาสมรรถภาพด้วยวิธีการฝึกอบรม เนื่องจากเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น

3.3 การประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม ผลการวิจัยพบว่า ทุกเนื้อหาวิชานั้น ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ให้ความสนใจ ตั้งใจฟัง และให้ความร่วมมือกับผู้ทำการอบรม ในการทำกิจกรรมอยู่ในระดับดี แสดงให้เห็นว่าหากสามารถให้การอบรมได้ตรงตามความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมแล้ว จะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี เพราะเป็นสิ่งที่ตรงกับความต้องการของตน ซึ่งในการวิจัยครั้งนั้น ก่อนดำเนินการ ผู้วิจัยได้หาข้อมูลพื้นฐานด้วยการสอบถามความต้องการของตัวอย่างประชากรว่า ต้องการเสริมความรู้ด้านใด จากนั้นจึงนำมาประมวลร่วมกับการศึกษาดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย มาจัดแผนหมวดหมู่เป็นวิชาต่าง ๆ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อม การฝึกทักษะทางภาษา การฝึกทักษะทางวิทยาศาสตร์ การฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการเล่น ซึ่งเนื้อหาวิชาเหล่านี้จะครอบคลุมความรู้ที่ผู้ดูแลเด็กต้องการจะเสริม จึงทำให้ผลการประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ส่วนพฤติกรรมที่ต้องแก้ไข ที่ประเมินได้ตรงกันทุกเนื้อหาวิชา ได้แก่ การซักถาม เพราะถึงแม้ว่าผู้เข้ารับการอบรมจะแสดงความสนใจต่อการเรียนรู้ แต่เมื่อถึงช่วงเวลาให้มีการซักถามนั้น วิทยากรต้องใช้

คำพูดเพื่อกระตุ้นให้มีการซักถาม มิเช่นนั้น ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่จะไม่ซักถามใด ๆ เลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ ไม่ได้รับการฝึกฝนให้มีพฤติกรรมการซักถามมาก่อน จึงทำให้ไม่กล้าแสดงพฤติกรรมนี้ โดยผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ถ้าซักถามในสิ่งที่คนอื่นคิดว่าไม่ดี ไม่รู้เรื่อง จะทำให้ผู้ถามรู้สึกอายผู้อื่น จึงไม่กล้าซักถาม

3.4 การประเมินการสอนของวิทยากร ผลการวิจัยพบว่า วิทยากรทุกคนที่สอนในวิชาต่าง ๆ มีระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับดีตรงกัน ในเรื่องต่อไปนี้เป็น ได้มีการสอนตามลำดับเนื้อหาวิชาการอบรมตามที่ได้กำหนดไว้ในคู่มือฝึกอบรม มีการเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้า อธิบายด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย สามารถเชื่อมโยงความรู้ในเนื้อหาออกมาเป็นกิจกรรม ตามที่คู่มือกำหนดไว้ สามารถสรุปการเรียนรู้ได้ วัดผลได้ตรงตามจุดมุ่งหมาย สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นให้เป็นที่กันเอง สนใจผู้เข้าอบรมทั่วถึง และเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งผลจากการประเมินนี้ เป็นการประเมินจากผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย รวม 5 คน จึงเชื่อว่าผลการประเมินเป็นจริง ดังนั้น หากหน่วยงานใดจะนำโครงการนี้ไปอบรมให้กับผู้ดูแลเด็กกลุ่มอื่น โดยมีวิทยากรที่มีระดับพฤติกรรมเช่นเดียวกันนี้ ก็สามารถเชื่อถือได้ว่าผลการอบรมจะมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน

3.5 การนำโครงการฝึกอบรมไปใช้ จากการประเมินโครงการฝึกอบรม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ดูแลเด็กทั้งหมดขอการอบรมครั้งนี้มาก เพราะได้รับความรู้ ประสบการณ์และเทคนิคใหม่ ๆ ตลอดจนได้รับคำแนะนำจากวิทยากร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้สอนเด็กในความดูแลของตน นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาของอบรมดี มีสาระ วิทยากรเก่ง ให้ความสนุกสนานและเป็นกันเองดี ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเพิ่มความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองยิ่งขึ้น ซึ่งการอบรมในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการอบรมโดยใช้วิทยากรทั้งหมด 8 คน ทุกคนมีประสบการณ์ด้านการสอนเด็กปฐมวัยเป็นอย่างดี ทำให้การอบรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามคู่มือการอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ดังนั้นหากได้มีการนำโครงการฝึกอบรมฉบับนี้ไปใช้อบรมกับผู้ดูแลเด็กกลุ่มอื่นในครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรจะได้วิทยากรที่มีความรู้พื้นฐานด้านการศึกษาปฐมวัย ซึ่งจะทำให้การเสนอเนื้อหาและกิจกรรมสมบูรณ์และเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้ารับการอบรมยิ่งขึ้น นอกจากนี้การนำโครงการฝึกอบรมฉบับนี้ไปใช้ในโอกาสต่อไปนั้น ควรปรับใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มของผู้เข้ารับการอบรมแต่ละกลุ่ม เพื่อให้การอบรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน

หลังจากที่ผู้ดูแลเด็กเข้ารับการอบรมแล้ว ผู้ดูแลเด็กได้นำความรู้จากการอบรมไปใช้สอนเด็กทุกเนื้อหาวิชา แต่พบว่าในแต่ละเนื้อหาวิชานั้น ผู้ดูแลเด็กก็ได้พบปัญหาและอุปสรรคดังผลการวิจัย ดังนี้

การจัดสภาพแวดล้อม แม้จะมีผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่กล่าวว่าไม่มีปัญหา แต่ก็ยังมีผู้ดูแลเด็กส่วนหนึ่ง กล่าวว่า มีปัญหาอยู่บ้างในเรื่องห้องเรียนคับแคบ ทำให้ไม่สามารถจัดสภาพแวดล้อมห้องเรียนได้ตามที่ได้รับการอบรมมา เช่น การจัดมุมประสบการณ์ต่าง ๆ แม้ผู้ดูแลเด็กจะจัดมุมประสบการณ์ต่าง ๆ แต่ก็ไม่สามารถจัดมุมเหล่านั้นไว้ในห้องได้ จะจัดก็ต่อเมื่อถึงเวลาจะให้เด็กเข้ามาเล่นเท่านั้น นอกจากนี้ผู้ดูแลเด็กส่วนหนึ่ง ยังกล่าวว่าปัญหาที่พบคือแสงสว่างไม่พอและขาดอุปกรณ์การสอน ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นปัญหาต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทุกด้านของเด็กเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะจะเป็นปัญหาที่ผู้ดูแลเด็กส่วนน้อยกล่าว แต่ผู้วิจัยคิดว่าโดยภาพรวมคงเป็นปัญหาที่ผู้ดูแลเด็กทุกคนประสบเช่นเดียวกัน เพราะสภาพของศูนย์หรือห้องเรียนแต่ละห้องจะคล้าย ๆ กัน แต่การที่ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ไม่ได้กล่าวไว้ว่าเป็นปัญหา อาจเนื่องมาจากผู้ดูแลเด็กเหล่านั้นคิดว่าเป็นปัญหาซึ่งไม่สามารถจะแก้ไขอะไรได้ ผู้วิจัยคิดว่าปัญหาและอุปสรรคที่ผู้ดูแลเด็กส่วนน้อยตอบดังกล่าวมาแล้วนั้น นับว่าเป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข เพราะการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็ก จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ดังที่เลขา ปิยะอัจฉริยะและคณะ (2527) และสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) กล่าวไว้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนนั้น ควรจัดมุมประสบการณ์ในห้องเรียนไว้หลาย ๆ มุม โดยจัดให้มีพื้นที่กว้างพอสำหรับจัดกลุ่มและทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ และมีแสงสว่างพอเพียง นอกจากนี้ประภาพรรณ เอี่ยมสุภชาติ (2528) และประดิษฐ์ อปรมัย (2524) ได้กล่าวให้เห็นความสำคัญของการจัดพื้นที่ภายในห้องเรียนว่า ควรใช้พื้นที่ 40-50 ตารางฟุตต่อเด็ก 1 คน จะเป็นการดีมาก เพราะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กจะมีลักษณะก้าวร้าวเกิดขึ้น ถ้าเด็กขาดสถานที่ที่เด็กจะเคลื่อนไหวทำกิจกรรมที่ตนเองต้องการได้ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า หัวหน้าศูนย์หรือผู้ดูแลเด็กควรคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนว่ามีผลกระทบต่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กวัย 3-6 ขวบเป็นอย่างมาก ที่สำคัญคือการบรรจุเด็กไว้ในอัตราที่เหมาะสมไม่มากเกินไป คือครุ 1 คน ต่อเด็ก

25-30 คน ส่วนการจัดมุมประสบการณ์ต่าง ๆ ควรสนับสนุนให้ผู้ดูแลเด็กได้หมุนเวียนหรือเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมวัสดุอุปกรณ์ในการจัดมุมอยู่เสมอ ไม่ควรจัดถาวรไว้โดยมีอุปกรณ์และมุมประสบการณ์เหมือนเดิมทุกครั้งนานเป็นปี ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) เสนอแนะว่า ห้องเรียนที่เหมาะสมกับพัฒนาการและสภาพแวดล้อมของเด็กควรมีพื้นที่กว้างขวาง สะดวกต่อการเคลื่อนไหว และทำกิจกรรม มุมเล่นต่าง ๆ จัดไว้เป็นส่วนน้อยโดยมีชั้นวางของเตี้ย หรือฉากผ้ามาบัง เพื่อให้ครูสามารถสังเกตเด็กได้ตลอดเวลา มุมประสบการณ์อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความต้องการและความจำเป็นที่นักเรียนและครูเห็นสมควรร่วมกัน

สำหรับการจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน เช่น การจัดเครื่องเล่นสนาม ได้แก่ ซิงช้า ไม้ลื่น ราวไต่ ฯลฯ และการประดับตกแต่งรอบ ๆ สนามนั้น ผลการวิจัยพบว่า ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ไม่ได้จัดให้กับเด็กเลย เพราะมีสถานที่คับแคบ ซึ่งไม่ตรงกับที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531) ได้เสนอแนะทางการจัดไว้ว่า โรงเรียนหรือศูนย์เด็กปฐมวัย ควรจัดให้มีเครื่องเล่นสนามประเภทต่าง ๆ ได้แก่ เครื่องเล่นสำหรับปีนป่าย เครื่องเล่นสำหรับโยกหรือไกว เครื่องเล่นสำหรับหมุน มีบาร์โหนขนาดเล็ก มีราวหรือขอนไม้ และควรมีที่เล่นน้ำ เล่นทราย ฯลฯ โดยจัดไว้นอกห้องเรียนทั้งในร่มและกลางแจ้ง สำหรับบริเวณโรงเรียนหรือศูนย์ควรจัดให้สะอาด มีลักษณะร่มรื่นสวยงาม มีไม้ดอกไม้ประดับและไม้ที่ให้ร่มเงา มีพื้นที่สำหรับเด็กเล่นและฝึกปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ศูนย์เด็กปฐมวัยในสังกัดของศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล ไม่สามารถจัดสภาพแวดล้อมห้องเรียนได้นั้น เป็นเพราะศูนย์อยู่ในแหล่งชุมชนที่ยากจน สภาพศูนย์จึงคับแคบและไม่เอื้อต่อการเรียนรู้เท่าที่ควร หัวหน้าศูนย์หรือผู้ดูแลเด็กจึงควรจัดสภาพแวดล้อมเท่าที่มีอยู่ให้สะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น เพื่อเป็นการกระตุ้นเด็กให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

การจัดกิจกรรมการเล่นมีปัญหาและอุปสรรคเช่นเดียวกับการจัดสภาพแวดล้อม คือ เรื่องสถานที่คับแคบ

การจัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะทางภาษา แม้จะมีผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมทางภาษาไม่มีปัญหาและอุปสรรคใด แต่ก็ยังมีผู้ดูแลเด็กส่วนหนึ่งกล่าวว่า มีปัญหาอยู่บ้างในเรื่องการที่เด็กพูดไม่ชัด และผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือเมื่อผู้ดูแลเด็กให้เด็กทำ

กิจกรรมบางอย่างมาจากบ้าน เช่น ให้หารูปภาพสวย ๆ มาจากบ้าน เด็กมักหาภาพไม่ได้โดยบอกว่าคุณแม่บอกว่าคุณไม่ต้องหาไป จากปัญหาเหล่านี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่เด็กพูดไม่ชัดนั้น อาจมีสาเหตุมาจากเด็กมีอาการผิดปกติเกี่ยวกับฟัน ดังที่ กอบแก้ว สุวรรณศรี (2528) กล่าวว่า คนส่วนใหญ่มักไม่ค่อยสนใจเกี่ยวกับฟันของเด็กปฐมวัย เพราะคิดว่าเป็นฟันน้ำนม เพียงระยะไม่กี่ปีก็เปลี่ยนฟันใหม่ มีฟันแท้มาทำหน้าที่แทน จึงเป็นความเข้าใจที่ผิดอย่างมาก แท้ที่จริงแล้วฟันน้ำนมมีความสำคัญไม่น้อยกว่าฟันแท้ การปล่อยปละละเลยฟันน้ำนม จนทำให้เป็นโรคฟันผุ ลุกลามไปจนถึงขั้นสูญเสียฟันไปก่อนที่จะถึงเวลาของฟันแท้ที่จะขึ้นมาแทนที่ ทำให้เกิดผลเสียอย่างมากต่อการออกเสียงของเด็ก ทำให้เด็กพูดไม่ชัด เพราะว่าการพูดออกเสียงให้ได้ชัดเจนทั้งหมดทุกคำจำเป็นต้องอาศัยฟันที่ครบ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าผู้ดูแลเด็กหรือหัวหน้าศูนย์ควรจะได้จัดให้มีการตรวจสุขภาพฟันภายในศูนย์ โดยเชิญ นายแพทย์จากอนามัยใกล้ชุมชนนั้น ๆ มาทำการตรวจรักษา เพราะการที่จะให้พ่อแม่ผู้ปกครองในแหล่งชุมชนแออัดซึ่งมีอาชีพเลี้ยงหาเข้ากินค่า พาดูเด็กไปรักษาเองนั้น คงจะเป็นไปได้ยาก ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองมีฐานะยากจน ไม่มีเวลาและมีการศึกษาน้อย ดังที่คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในส่วนของนโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว (2522) กล่าวถึงปัญหาของชุมชนแออัดในด้านอนามัยไว้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่เมื่อมีการเจ็บป่วยแล้วไม่ทราบวิธีการรักษา และไม่มีค่าใช้จ่ายสำหรับไปรักษาที่โรงพยาบาล จากการศึกษาปัญหาต่าง ๆ พบว่าประชาชนในชุมชนแออัดส่วนมากมีการศึกษาดำ ขาดการศึกษาทั้งผู้ใหญ่และเด็ก ปัญหาการพูดไม่ชัด นอกจากมีสาเหตุมาจากความผิดปกติเกี่ยวกับฟันดังกล่าว มาแล้ว อาจมีสาเหตุมาจากสภาพครอบครัวที่ไม่อบอุ่น ขาดการเอาใจใส่ ดูแล ทำให้เด็กเกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจ เกิดความรู้สึกเหมือนถูกทอดทิ้ง ดังที่ สดภาพ สุวัฒน์สุส กล่าวว่า การที่เด็กรู้สึกถูกทอดทิ้ง จะทำให้การแสดงออกทางอารมณ์ผิดปกติ เช่น จะหงุดหงิด ฉุนเฉียว โมโหง่าย ตื่นตกใจง่าย นุดตะกุกตะกัก ติดอ่าง พูดไม่ชัด ตื้อรัน ฯลฯ นอกจากนี้จากผลการวิจัยในเรื่องการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะทางภาษา มีปัญหาและอุปสรรค คือผู้ดูแลเด็กส่วนหนึ่งกล่าวว่า เนื่องจากผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือขึ้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเนื่องจากสาเหตุเดียวกัน คือ สภาพครอบครัวของชาวชุมชนแออัดต้องประกอบอาชีพหาเข้ากินค่า มีรายได้น้อย ขาดการศึกษา ดังที่ชินชฎา เทวินทรภักดี กล่าวว่า ผู้ที่อยู่ในชุมชนแออัดส่วนมากมีการศึกษาดำ เพราะเป็นพวกใช้แรงงาน ต้องหาเข้ากินค่า รายได้ไม่แน่นอน พ่อแม่มุ่งแต่จะหาเงินให้ครอบครัวมีกินมีใช้เท่านั้น ไม่ได้

คำนึงถึงเรื่องการศึกษาและเห็นความสำคัญของการศึกษา ดังนั้น เด็กจึงขาดการสนับสนุนจากพ่อแม่ผู้ปกครองในเรื่องการศึกษา ขาดความอบอุ่นเป็นเหตุให้เกิดปัญหาทางการพัฒนาทักษะทางภาษาด้วย

การจัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และความคิดสร้างสรรค์ แม้จะมีผู้ดูแลเด็กส่วนมากกล่าวว่าการจัดกิจกรรมไม่มีปัญหา แต่ก็มีผู้ดูแลเด็กส่วนหนึ่งกล่าวว่า การจัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะทั้ง 3 นี้ มีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง จากผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะทั้ง 3 มีปัญหาและอุปสรรคตรงกัน คือ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ และตัวผู้ดูแลเด็กเองขาดความรู้ในเรื่องเหล่านี้ ซึ่งการมีสื่ออุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอ นั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นความจำเป็นเร่งด่วน ที่ศูนย์เด็กควรต้องดำเนินการแก้ไข เพราะการขาดสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน จะส่งผลให้การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในศูนย์เด็กไม่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวัง เพราะสื่อและอุปกรณ์การสอนจะเป็นสื่อกลางให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ดังที่ เบลูจา แสงมล (2527) กล่าวถึงความสำคัญของสื่อและอุปกรณ์การสอนไว้ว่า สื่อและอุปกรณ์การสอนมีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัยทั้งในฐานะที่เป็นตัวกลาง เพื่อช่วยให้ครูปถ่ายถอดความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม ทักษะคติ และทักษะของตนไปสู่เด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในฐานะที่เป็นสิ่งเร้าที่ช่วยกระตุ้นให้เด็กปฐมวัยแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการและประสบการณ์ในการเรียนรู้ของตน สำหรับการแก้ปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ศูนย์เด็กปฐมวัยควรจะได้จัดหาเอกสารคู่มือเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อมาให้ครูได้ศึกษาดันคว้า หรืออาจขอวัสดุเหลือใช้จากหน่วยงานต่าง ๆ หรือจากผู้ปกครองมาให้ครูใช้ผลิตสื่อ หรืออาจส่งผู้ดูแลเด็กหรือจัดการอบรมให้ผู้ดูแลเด็กได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับผลิตสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ นอกจากนี้สาเหตุของการขาดอุปกรณ์ อาจมาจากจำนวนเด็กในชั้นเรียนมีมากเกินไป อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ มีไม่เพียงพอกับจำนวนเด็ก หัวหน้าศูนย์จึงควรดูแลเรื่องปริมาณเด็กในห้องไม่ให้มีจำนวนมากเกินไป ซึ่งเป็นเหตุให้ครูหรือผู้ดูแลเด็กไม่มีเวลาเตรียมกิจกรรม สำหรับในด้านการขาดความรู้ของตัวผู้ดูแลเด็กเองนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า น่าจะจัดให้มีการอบรมความรู้เฉพาะด้านแก่ผู้ดูแลเด็ก เช่น ความรู้เรื่องการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยอาจเป็นการอบรมระยะสั้น 3-5 วัน ซึ่งหากจัดการอบรมได้ตรงตามความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมแล้ว ก็จะทำให้การเสริมความรู้มีคุณค่าและก่อประโยชน์โดยตรงต่อตัวผู้เข้ารับการอบรมเอง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ดูแลเด็ก

1. ผู้ดูแลเด็กควรศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ โดยเฉพาะจากสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น จากวารสาร วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ เพื่อนำมาปรับใช้ในการเรียนการสอนเด็กปฐมวัย ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ผู้ดูแลเด็กควรประสานความร่วมมือระหว่างศูนย์อื่น ๆ และผู้ปกครอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการเรียนการสอนที่อยู่ในแนวเดียวกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับศูนย์เด็กปฐมวัย

1. ควรจัดให้มีการอบรมผู้ดูแลเด็กในด้านเทคนิควิธีการสอนอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งความรู้เฉพาะด้านที่เป็นความต้องการของผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่
2. ควรให้มีการประชุมผู้ปกครองเป็นครั้งคราว โดยเฉพาะในวันแรกของการเปิดเรียน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และหลักการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างศูนย์และผู้ปกครอง นอกจากนี้อาจมีการวางแผนงานและประสานงาน ขอความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ จากผู้ปกครอง เป็นการกระตุ้นให้ผู้ปกครองหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบกับศูนย์ให้มากขึ้น และควรให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองต่อการเรียนรู้ของเด็กโดยตรงหรือจากตัวอย่างที่ได้จากผู้ปกครอง
3. ควรจะได้มีการสนับสนุนการผลิตสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่มีคุณภาพ มีความปลอดภัยและราคาถูกจากวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น รวมทั้งแนะนำให้ผู้ดูแลเด็กรู้จักวิธีการใช้สื่อ อุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมและถูกต้อง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการสอนมากที่สุด

4. ผู้ดูแลเด็กควรมีวุฒิการศึกษาอย่างน้อย ปกศ. สูงด้านการศึกษาปฐมวัย หรือหากไม่สามารถกระทำได้ควรส่งผู้ดูแลเด็กที่มีวุฒิต่ำ และไม่มีความรู้ด้านการศึกษาปฐมวัย ไปเข้ารับการอบรมด้านการศึกษาปฐมวัย ก่อนที่จะให้ทำการสอนเด็ก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะมีการวิจัยในรูปแบบเช่นเดียวกันนี้กับผู้ดูแลเด็กที่สังกัดหน่วยงานอื่นอีก เพื่อให้ได้ผลตามความต้องการของผู้ดูแลเด็กในสังกัดนั้น ๆ แม้การวิจัยครั้งนี้จะตรงกับความ ต้องการของผู้ดูแลเด็กที่มีจำนวน 80 คนก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงผู้ดูแลเด็กในหน่วยงานเดียว เท่านั้น
2. ควรมีการศึกษาผลของการฝึกอบรมผู้ดูแลเด็กที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก ปฐมวัยด้วย
3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการให้ความรู้เรื่องเด็กปฐมวัยแก่ผู้ปกครองใน ชุมชนแออัดต่าง ๆ